

УДК: [(331.105.44:005.5):378.046 – 021.068] (043.3)

М. І. Якібчук

**ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛГІЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ
ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАІВ**

Постановка проблеми. При формуванні толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів можна досягти бажаних результатів за умови використання педагогічної моделі в навчальному процесі у студентів вищих педагогічних навчальних закладів, яка сприятиме розв'язанню нових, сучасних прогресивних завдань формування особистості педагога ХХІ століття. Тому в педагогічній науці слід особливо ретельно підходити до організації навчально-виховної роботи на засадах основи педагогічної моделі.

Загальнонаукова методологія формування толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів в навчально-виховному процесі підготовки майбутніх педагогів може бути представлена педагогічною моделлю, що відображає загальний зв'язок з і взаємозумовленість явищ і процесів навколишньої дійсності.

Аналіз наукових досліджень свідчить, що формування толерантності необхідно починати з учителя та керівника і завершуючи тими, хто навчається, тільки в такому випадку можна розбудувати стабільну демократію та громадянське суспільство в Україні, адже лише самодостатня особистість здатна брати на себе відповідальність і бути ефективною в ринковій економіці. Таку позицію обстоюють українські вчені І. Бех, Н. Бібик, М. Вашуленко, І. Зазюн, В. Мадзігон, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Сухомлинська, О. Дубасенюк, Т. Сорочан та інші.

В Україні проблему формування толерантності суб'єктів педагогічного процесу цілеспрямовано досліджували Т. Білоус, О. Волошина, О. Зарвіна, А. Скок, Ю. Тодорцева та інші науковці. При цьому одні автори обмежилися лише виокремленням та обґрунтуванням педагогічних умов, а інші розробили модель формування цієї якості. У своїх дослідженнях Тамара Миколаївна Білоус представляє організаційно-функціональну модель виховання толерантності в студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі вивчення іноземної мови, яка має своєю складовою наступні компоненти: структурно-компетентнісний, методологічний та контрольно-управлінський [1, с. 14]. У своїх наукових працях Юлія Вікторівна Тодорцева запропонувала модель формування толерантності у майбутніх учителів, яка складається з цільового, суб'єкт-об'єктного, факторного (педагогічні умови) та результативного блоків [5, с. 65].

Мета статті – розкрити практичне значення педагогічних умов в навчально-виховному процесі формування толерантності в процесі підготовки у студентів вищих педагогічних навчальних закладів

Виклад основного матеріалу. Формування толерантності у студентів педагогічних вищих навчальних закладів має бути практично-орієнтованим і охоплювати практичну площину; в навчально-виховному процесі підготовки це методи: діалогу, круглого столу, як найбільш ефективні форми навчання. Культурологічному баченні складатися із педагогічної та загальної культури особистості, а також складових елементів практичної площини: мирного співіснування, контактування та менталітету особистості. Педагогічна модель формування толерантності досягається шляхом взаєморозуміння суб'єктів навчально-виховного процесу (Рис. 1).

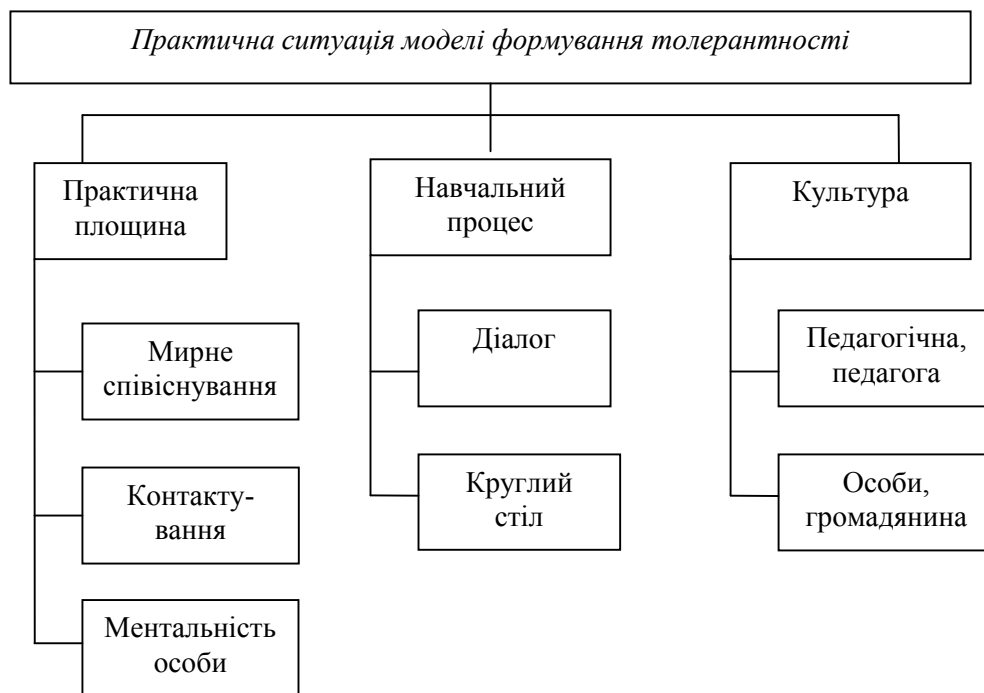

Рис. 1. Фрагмент педагогічної моделі формування толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Отже, йдеться про герменевтичний підхід до формування комунікативної толерантності майбутнього педагога, завдяки якому відкривається можливість апелювати до симпатичного, співчутливого, співмисленого, узгодженого розуміння на основі реалізації взаємопорозуміння, кооперативного та конвенціонального принципів.

Педагогічна модель – розумова система, що імітує чи відображає певні властивості, ознаки, характеристики об'єкта дослідження або принципи його внутрішньої організації чи функціонування і презентується у вигляді культурної форми, притаманній певній соціокультурній практиці.

У загальноживаному розумінні поняття моделі інтерпретується як деякий матеріальний чи уявний об'єкт, але говорячи про педагогічну модель ми маємо мислити її як виключно мислену систему, що орієнтується на інтерпретацію в педагогічному просторі. Така система має вибудовуватися з метою імітування чи відображення якихось конкретних властивостей, ознак або характеристик досліджуваного педагогічного об'єкта (явища). Однак не виключається також і те, що можуть досліджуватися принципи внутрішньої організації чи функціонування педагогічного об'єкта.

Зважаючи на соціокультурну сутність педагогічної діяльності, науково-педагогічні традиції у візуалізації й змістовій інтерпретації структурних складників педагогічних систем та вітчизняну педагогічну практику, педагогічна модель має представлятися у вигляді певної культурної форми, основні семантичні характеристики якої визначаються залежно від атрибутивних властивостей тієї соціокультурної практики, в межах якої здійснюється педагогічна діяльність.

Методологічне підґрунтя педагогіки толерантності надзвичайно широке. Його можна екстраполювати на різні види професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема і на гуманітарну. Це дасть змогу ефективніше реалізувати потенціал окремих дисциплін у поетапному формуванні комунікативної толерантності студентів.

У проєктованій моделі формувати комунікативну толерантність у студентів педагогічних університетів передбачено у процесі вивчення таких гуманітарних дисциплін як «Історія України», «Основи педагогіки та психології», «Етика та естетика», «Релігієзнавство», «Філософія» та спецкурсу «Тренінг комунікативної толерантності», тому що вони найбільше комунікативно насичені.

Створюючи модель (Рис.2), ми виходили із позиції, що формування толерантності майбутніх педагогів – це модель специфічного педагогічного процесу послідовної, синкретичної, комунікативної зміни її компонентів за їхніми критеріями і педагогічними показниками ефективності. Тому актуалізація мотивації, засвоєння знань, набуття умінь і навичок толерантної комунікативної взаємодії має певну етапність, яка вибудовується відповідно з логікою організації навчально-виховного процесу у педагогічному ВНЗ III □ IV рівнів акредитації.

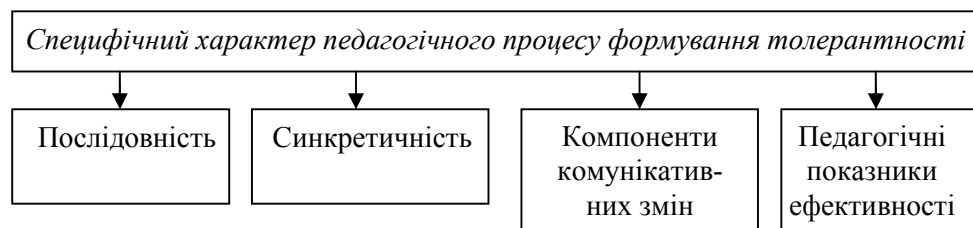

Рис. 2. Складники педагогічної моделі у педагогічному процесу формування толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів

Толерантний підхід, як і толерантна особистість, припускає, що ті чи інші позиція і погляд лише одні з багатьох і не можуть включати в себе всі інші. Ця ситуація не залежить від стану або володіння знанням, а в рівній мірі і від соціальної і політичної позиції. Толерантна позиція і толерантна особистість здатні або хоча б готові допустити цю різницю і бути прихильником плюралізму. Власне кажучи, сама природа і проблема толерантності пов'язані з існуванням відмінностей і протиріч, а також можливістю конфлікту. Але толерантність дозволяє цій можливості не тільки не реалізуватися, але навіть і проявитися. Будучи породженням потенційного примирення, толерантність не дозволяє реально існувати, таким явищам, як: нерівність, змагальність, конфліктність і домінування, які проявляються майже у кожному суспільстві в маніфестних і насильницьких формах [2; 4].

Проблему толерантності можна віднести до виховної проблеми: «педагогіка співпраці» і «толерантність» - це поняття, без яких неможливі будь-які перетворення в сучасній освітній системі. Можна сказати, що толерантність – це сучасна основа педагогічного спілкування вчителя і учня, викладача і студента. Тому шлях до толерантності і повинен бути зароджений ще в теренах підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі у сьогодишнього студента, а завтрашнього вчителя. Для того щоб змінювати інших необхідно змінити перш за все самого себе. Якщо педагог володіє високим рівнем толерантності, то він впевнений, відкритий, не директивний, доброзичливий, уставлення до учня, студента і виступає в ролі наставника, уставлені до колег – у ролі радника.

Формування толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів відповідно розробленої моделі педагогічної підготовки можна поділити на ступні навчально-виховні етапи: інформаційно-переконувальний, аналітично-інтеріоризувальний, експериментально-практичний та конструктивно-мультиплікаційний (Рис. 3).

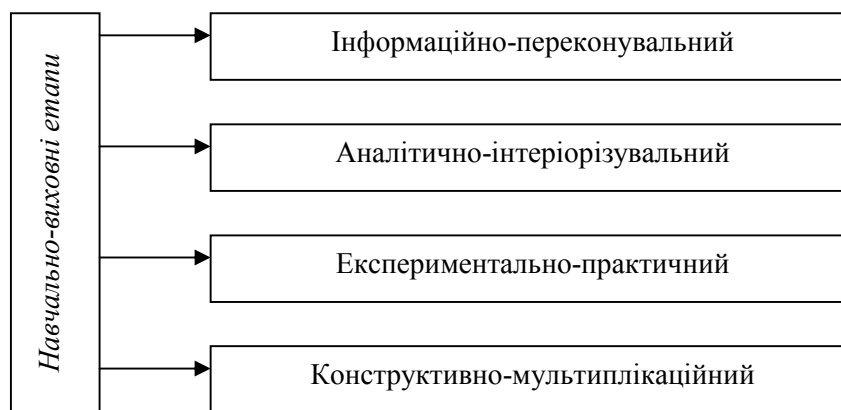

Рис. 3. Навчально-виховні етапи формування толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів в процесі навчання

Інформаційно-переконувальний етап припускає трансляцію інформації з питань комунікативної толерантності особистості, переконання студентів, що комунікативна толерантність є не тільки загальнолюдською цінністю, а й невід'ємним атрибутом їхньої майбутньої професійної діяльності, використання у процесі викладання дисциплін гуманітарного циклу системи педагогічного ініціатив та «емоційного зараження» для стимулювання виховання студентами в собі комунікативної толерантності.

Аналітико-інтеріоризувальний етап охоплює аналітичну діяльність студентів під час аудиторних і поза аудиторних занять щодо інтеріоризації принципів толерантного спілкування, тобто формування внутрішніх структур людської психіки за рахунок засвоєння культурних норм соціальної діяльності.

Експериментально-практичним етапом передбачено вдосконалення вмій і навичок толерантної взаємодії студентів на основі розв'язання у процесі навчання комунікативно насичених педагогічних ситуацій, проблемних завдань та виконання вправ.

Конструктивно-мультиплікаційний етап має на меті інтенсифікувати регулятивні вияви толерантності у навчально-професійній взаємодії шляхом «мультиплікування» (примноження) ідей толерантності, терпимих взаємин.

Окреслені етапи в науковій статті формування толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів відповідно розробленої моделі педагогічної підготовки співвідносяться із завданням створення належних умов для формування толерантності майбутніх педагогів. Адже від них толерантності у вчителя залежить ефективність навчально-виховного процесу.

Тому актуалізація мотивації, засвоєння знань, набуття умій з толерантності у педагогічному навчальному закладі III-IV рівнів акредитації є суттєво важливою і принциповою необхідністю. Формування навичок толерантності має певну етапність, яка вибудовується відповідно з логікою педагогічної моделі організації навчально-виховного процесу у вищому педагогічному навчальному закладі.

Ми можемо підсумувати те, що педагогічна модель послідовності формування толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів – це обставини, що сприяють дії педагогічних закономірностей під впливом певних факторів. У сучасних умовах розвитку суспільства такими факторами виступають пріоритети світової, євро інтеграційної і національної політики в галузі освіти й дієві важелі її реалізації, а також об'єктивно виникла чи суб'єктивно створена система педагогічних підходів, принципів, змісту, форм, методів, засобів навчання і виховання, матеріальних та організаційних заходів для досягнення заздалегідь поставленої освітньої мети у конкретній ланці неперервної освіти. У межах заявленої проблеми окреслений спектр факторів звужується до урахування наявних, виокремлення й створення необхідних і достатніх педагогічних умов для формування комунікативної толерантності майбутніх педагогів у процесі гуманітарної підготовки: 1) збагачення інформації комунікативної

толерантності; 2) організація толерантної інтеракції у навчально-професійній взаємодії; 3) створення імітаційного толерантно-комунікативного простору на заняттях спецкурсу «Тренінг комунікативної толерантності»; 3) розробка навчально-методичного комплексу для формування комунікативної толерантності студентів.

Список використаної літератури

- 1. Білоус Т. М.** Виховання толерантності в студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі вивчення іноземної мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Тамара Миколаївна Білоус. – К., 2004. – 227 с.
- 2. Клепцова Е. Ю.** Психология и педагогика толерантности / Елена Юрьевна Клепцова. – М. : Академический проект, 2004. – 176с.
- 3. Лодатко Є. О.** Педагогічні моделі, педагогічне моделювання і педагогічні вимірювання: that is that? / Є. О. Лодатко // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології // Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис : у 2-х тт. – Вип 3. – 2011. – Т. 1. – С. 339 – 344.
- 4. Рожков М. И.** Воспитание толерантности у школьников : [учебно-методическое пособие] / М. И. Рожков, Л. В. Байбородова, М. А. Ковальчук. – Ярославль : Академия развития, 2003. – 192 с.
- 5. Тодорцева Ю. В.** Формування толерантності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Юлія Вікторівна Тодорцева. – Одеса, 2004. – 276 с.

Якібчук М. І. Педагогічна модель як основна складова теоретико-методологічних засад формування толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів

У статті розкрито теоретичні та методологічні основи, складові педагогічної моделі, навчально-виховні етапи формування толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів в процесі навчання. Педагогічна модель послідовності формування толерантності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів – це складові, що сприяють дії педагогічних закономірностей під впливом певних факторів, такими факторами виступають пріоритети світової, євро інтеграційної і національної політики в галузі освіти, дієві важелі її реалізації, а також об'єктивно виникла чи суб'єктивно створена система педагогічних підходів, принципів, змісту, форм, методів, засобів навчання і виховання, матеріальних та організаційних заходів.

Ключові слова: толерантність, педагогічна модель, вищі педагогічні навчальні заклади.

Якибчук М. И. Педагогическая модель как основная составляющая теоретико-методологических основ формирования толерантности у студентов высших педагогических учебных заведений

В научной статье раскрыты теоретические и методологические основы, практические составляющие педагогической модели, учебно-

воспитательные этапы формирования толерантности у студентов высших педагогических учебных заведений. Педагогическая модель поэтапного формирования толерантности у студентов высших педагогических учебных заведений – это составляющие, которые способствуют действию педагогических закономерностей под воздействием некоторых факторов, такими факторами являются приоритет международной, евро интеграции и национальной политики в области образования, действенные рычаги ее реализации, а также объективно или субъективно создана система педагогических подходов, принципов, содержания, форм, методов, средств обучения и воспитания, материальных и организационных мероприятий.

Ключевые слова: толерантность, педагогическая модель, высшие педагогические учебные заведения.

Yakibchuk M. I. The Pedagogical Model as the Main Forming Theorist-Methodology of the Base Shaping толерантности Beside Student of the High Pedagogical Educational Institutions

In scientific article is revealed theoretical and methodological bases, practical forming pedagogical model, scholastic-воспитательные stages shaping tolerance beside student of the high pedagogical educational institutions. The Pedagogical model of the phased shaping tolerance beside student of the high pedagogical educational institutions - a component, which promote the action of the pedagogical regularities under influence some factor, such factor are a priority international, euro integration and national politicians in the field of formation, effective levers to her(its) realization, as well as objective or subjective is created system pedagogical approach, principle, contentses, the forms, methods, facilities of the education and education, material and organizing action.

Key words: tolerance, pedagogical model, high pedagogical educational institutions.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2012 р.

Прийнято до друку 21.12.2012 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Волкова Н. П.